államra történő bővítés. Az EU-nak nincs szövetkezeti törvénye, a nemzeti szintű szabályozás érvényes. Az eddigi harmonizáció hiánya ugyanakkor nem jelent eltérő szövetkezeti rendszert, hiszen a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége által elfogadott alapelvek a történetileg kialakult eltérések mellett is viszonylag egységesen érvényesültek a 15 korábbi tagországban.

Somai József kihangsúlyozta, hogy Romániában a falu mentőöve a szövetkezetesítés. Egyelőre nincs kire bízni a termékpályákat, falun nincsenek struktúrák, maradt a 15 éves stagnálás a gazdasági viszonyokban. Mai napig fennáll a parcellás gazdálkodás konzerválása. Somai határozottan állítja, hogy a falu veszélyeztetett, egyetlen esélye a szolidaritás. Ha az EU-s csatlakozásig nem cselekszünk, a falu puszta lesz, az elvándorlás megerősödik. Romániában még nincs jóváhagyott szövetkezeti törvény, a posztkommunisták félnek a decentralizálástól. EU-s támogatásra a vidék nem igazán számíthat, mivel nem történt meg a felkészítés a támogatások fogadására (oktatás, képzés). Az RMKT a szövetkezeti intézményrendszert látja megoldásnak. Ezért partnereket keres a szövetkezetek visszaállításához szükséges lépések előrehaladásához: a törvény jóváhagyásában, oktatási intézmények munkájának segítésében, szervezésben.

A szekciómunkálatok utolsó két előadása a vidéket támogató EU-s programokat mutatta be, hangsúlyt fektetve a LEADER+ és SAPARD programokra. A LEADER program kulcsszava a kapcsolat, partnerség, együttműködés a civil szféra, politikum és gazdaság között.

A szekció munkálatait eredményesnek tekinthetjük, ezt bizonyítja a számos hozzászólás, mely szintén az összefogásra ösztönzött, illetve az a tény, hogy számos partnerségi kezdeményezés hangzott el a résztvevők részéről. Továbbá sokan fontosnak tartották s igényelték, hogy a szekció munkálatainak eredményeit üzenetként továbbítsuk a politikum, sajtó és egyéb érdekelt intézmények, szervezetek és személyek felé. Ebben az első lépés az, hogy az RMKT a *Közgazdász Fórum* című lapjának jelen számában közli a szekció előadásait.

Ciotlăuş Jutka,
a gazdasági szekció moderátora

Falufejlesztés- és felújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése. Alternatív jövedelemszerzést biztosító mezőgazdasági tevékenységek fejlesztésének szükségessége az EU-hoz való csatlakozás folyamatában.

SOMOGYI NORBERT[1]

A közelmúltban számos, a francia vidék jövőjét meglehetősen sötéten látó elemzés, tanulmány látott napvilágot. Noha a mezőgazdaság és a vidéki tevékenység a francia kulturális örökségnek nagyon fontos és jelentős része, ám ennek megőrzése a mai kor gazdasági és társadalmi feltételei között egyre nehezebb. Franciaországban a falufejlesztés az elmúlt hatvan év kelet-európaitól teljesen eltérő társadalmi és gazdasági történései és fejlődése miatt napjainkban egész másként merül fel, mint bárhol a néhai „szovjet blokk" mára EU-taggá vált vagy hamarosan azzá váló országaiban. Az ötvenes években útjára indult európai eszme és az azt követő hatalmas változások ugyanis a francia falvakat és azok lakóit egészen mássá formálták, mint amilyennek mi a sajátjainkat ismerjük. Noha itt is nagy a különbség a legtöbb falu és a városok között, mégis azt mondhatjuk, a vidéki életszínvonal mellett az ott élőkben a címben felvetett problémák azt jelentik, hogy: a periurbánus zónákban megőrizhető-e egyáltalán a klasszikus falukép a hihetetlenül gyorsan modernizálódó és kertvárosiasodó településeken, illetve megmenthetőek-e a végleges hanyatlástól Franciaország nagy agglomerációktól távoli, gyéren lakott vidékeinek kis falvai.

Ennek megértéséhez vissza kell mennünk a történelemben a XIX. század végére, és át kell tekintenünk napjaink történéseit is.

Gazdaságföldrajzi és szociális háttér, az ezzel összefüggő törvényalkotási feladatok

Franciaországban a XIX. század végén még közel hatmillió, főleg önellátásra termelő kisgazdaság létezett, a mezőgazda-

[1] Magyar Köztársaság Nagykövetsége – Ambassade de Hongrie
Mezőgazdasági szakattasé hivatala
140, avenue Victor Hugo
75116 PARIS, France
e-mail: agriculture@ambhongrie.org

ságból ennél sokkal több „aktív foglalkoztatott” élt. A lakosság a hatalmas gyarmatbirodalom ellenére a szállítás fejletlensége miatt még nem ismerhette azt az árubőséget és sokféleséget, mint manapság. Viszont a gazdaságok lassú koncentrációja, a birtokszám csökkenése már akkor ismert jelenség volt, és a gazdasági válsággal – amikor nagyon sok francia (főleg baszk) kisparaszt a kivándorlás mellett döntött – a folyamat felgyorsult. Az 1930-as években elkezdődött a szövetkezetek szerveződése és a szövetkezeti forma megerősödése is. Ez azonban nem fékezte a folyamatot, sőt, a jól működő szövetkezetek tagjai, jobb anyagi körülmények közé kerülve, maguk is elősegíthették ezt a folyamatot, felvásárolva a szomszédos gazdaságokat.

A második világháború végére a gazdaságok száma kétmillióra, a mezőgazdasági aktív foglalkoztatottak száma négymillióra csökkent, és a csökkenés folytatódott a háború után nagyon komoly élelmiszerhiánnyal küszködő országban. Ezt a jelenséget az Európai Gazdasági Közösség megalakulása, az első közös agrárpolitika megszületése és a technikai fejlődés sem törte meg. A birtokszám 1976-ra 1,3 millióra (2 millió aktívval), az 1980-as évek elején a lélektanilag is fontos egymillió alá csökkent – 2004-ben már csak alig hatszázezer gazdaság van Franciaországban, számuk évente körülbelül tízezerrel csökken. Míg azonban az ’50-es évekig a csökkenés elsősorban az aktuális társadalmi és gazdasági folyamatok természetes következménye volt, az 1960-as évektől kezdődően – az első mezőgazdasági orientációs törvény hatására – már a politika is támogatta a birtokkoncentrációt, a gazdaságok átlagos méretének növelését és a gazdálkodók átképzését és más gazdasági ágazatokban való elhelyezkedését. Csak a hetvenes évekre született meg a felismerés, hogy az elvándorlás mellett a fiatal gazdálkodók letelepedését is ösztönözni kell. Ez azt jelentette, hogy 1973-tól a hegyvidéki területeken, 1976-tól pedig már bárhol az országban letelepedő fiatal gazdálkodók letelepedési támogatást vehettek igénybe. Ez a támogatás azonban az elvándorlás ösztönzésével szemben valós elsőbbséget csak a kilencvenes évek második felében kapott.

Az 1945 után hihetetlen fejlődésnek induló francia mezőgazdaságtól az ötvenes-hatvanas években a társadalom főként azt várta el, hogy olyan mennyiségben, minőségben, de legfőképpen elérhető áron állítson elő élelmiszert, hogy mindörökre elfelejthessék a háború utáni élelmiszerhiányt, a jegyrendszert, és az ország oly mértékben önálló legyen, hogy semmilyen külső függés ne veszélyeztesse az emberek ellátását. Az 1960–62-ben született mezőgazdasági orientációs törvény egyik fő célkitűzése is az volt, hogy a mezőgazdaság birtokstruktúráját és termelési szerkezetét ezeknek a céloknak megfelelően alakítsa át – ezt segítette a klasszikus – birtokátadáshoz kötött – előnyugdíjrendszer is. Ekkor alakultak meg a földalapok, az ún. SAFER-ek. A földpiac felügyelete mellett segítették az egyes régiók közötti mobilitást is, hiszen történelmi és gazdasági okok miatt egyes régiókban kisebb, másokban nagyobb volt a gazdálkodók száma a kívánatosnál. A földalapok a „gazdahiánnyal” küszködő vidékeken igyekeztek olyan birtokokat kialakítani a nyugdíjba vonulóktól átvett területeken, melyek vonzóak voltak a más régiókban jelentkező fiatalok számára. Szintén erre az időre datálható a CNASEA,[2] azaz a nemzeti mezőgazdasági birtokstruktúra-fejlesztési szervezet, mely az életképesebb mezőgazdasági birtokok kialakulását volt hivatott segíteni a hasonló profilú, de az 1901-es egyesületi törvény alapján szerveződő megyei civil egyesületekkel, az ADASEA-kal.[3] Ez a korszak gyakorlatilag 1987-ig tartott, a háború vége óta eltelt időben megfeleződött a gazdaságok száma, miközben méretük megnőtt, termelékenységük megsokszorozódott.

A folyamatosan változó közgazdasági és szociális feltételrendszerben az utóbbi években egyre csökken a termelők nyeresége, és a fiatal gazdálkodók pályakezdését segítő támogatások ellenére a francia gazdálkodói réteg nem újul meg, évente körülbelül tízezerrel fogy a gazdatársadalom. Ez pedig a falvak fejlődése – sőt egyáltalán megmaradása – szempontjából kritikus tényező. Ezért egyre nagyobb kihívás mind a gazdák, mind a szak-államigazgatás részéről egy olyan szabályozórendszer megalkotása, mely lehetővé teszi a folyamatos megújulást, a gazdálkodáshoz kapcsolódó szakmai és gasztronómiai örökség megőrzését, ugyanakkor biztosítja a vidék népességmegtartó erejét, megszünteti az elvándorlást és a vidék képletesen – elsősorban szociális értelemben vett – elsivatagosodását.

A problémák nagyon sokrétűek, de talán az egyik legfontosabb a földárak alakulása és az ezzel kapcsolatos társadalmi változások összessége. A francia ingatlanpiacon az utóbbi időben jelentősen megemelkedtek a mezőgazdasági jellegű ingatlanok árai, ám ezek még mindig elmaradnak néhány szomszédos ország ingatlanáraitól. Az okok közül az egyik legjelentősebb a belső kereslet élénkülése, elsősorban a nem mezőgazdasági termeléssel foglalkozók, a városlakók körében. Közülük egy bizonyos tehetősebb réteg akár csak kikapcsolódás, akár végleges letelepedés szándékával „menekül” a nagyvárosokból. Jelentős a külföldiek ingatlanszerzése is, itt első-

[2] www.cnasea.fr
[3] www.adasea.net

sorban néhány különösen „felkapott” megye érdemel említést – pl. Dordogne (hollandok, angolok), a Cote-d'Azure megyéi (de különösen Nice és Cannes környéke – oroszok!), az északi megyék (németek, angolok), a két Szavoja (svájciak). Ehhez társul a nagy agglomerációk körüli ún. „periurbánus zónák” növekedése annak minden szociális feszültségével együtt, valamint olyan – egyelőre még csak időszakos – probléma, mint a gazdálkodók és a lakosság hozzáférése a véges vízbázisokhoz, különös tekintettel az aszályos időszakokra. El kell kerülni, hogy olyan visszafordíthatatlan folyamatok induljanak el ezen a téren, amik jóvátehetetlenül károsítják a jövőbeni megélhetést biztosító környezetet.

A témával kapcsolatosan a legkülönbözőbb szervezetek és társadalmi csoportok képviselői fejthették már ki véleményüket, a legnagyobb mezőgazdasági szakszervezeti tömörülés, az FNSEA,[4] a francia agrárkamara, azaz az APCA[5] stb. Szerintük a fő problémák – amelyek miatt egy hosszú távú, a társadalom érdekeit szem előtt tartó, a pillanatnyi egyéni érdekeken túlmutató vidékfejlesztési koncepciót kell alkotni – a következők:

- ♦ A nagyvárosok közvetlen környezetében is ki kell jelölni és meg kell őrizni az arra alkalmas területeket a mezőgazdasági művelés céljára.
- ♦ A növekvő ingatlanárak csábítása ellenére a jövő érdekében a mezőgazdasági ingatlanokat meg kell tartani eredeti céljuknak megfelelően.
- ♦ Egy kiegyensúlyozott területfejlesztési koncepció értelmében felelősen ki kell jelölni a mezőgazdasági, ipari, rekreációs és lakóövezeti zónákat.
- ♦ Megfelelő anyagi forrásokkal rendelkező helyi vagy regionális területfejlesztési ügynökségeket kell létrehozni és működtetni.
- ♦ Elengedhetetlen a települések és azok civil szervezetei közötti nagyon szoros együttműködés, a közös tervezés, mivel hosszú távú területfejlesztési koncepciókat pl. kistelepülések – de még nagyvárosok sem – nem tudnak megalkotni a szomszédaik ellenében vagy legalábbis azok megkérdezése nélkül.
- ♦ A lehető legalaposabban elemezni kell az ingatlanpiaci kereslet felfutásának – és az ennek nyomán kialakuló – „piaci nyomásnak” az okait.
- ♦ Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az ingatlantulajdonosok szempontjából bizonyos beruházások értéknövelő tényezők, a külföldiek ingatlanvásárlása pedig a helyi gazdaságot élénkíti, ami a települések hasznára válik.
- ♦ A külső beruházások (legyen a beruházó városi vagy külföldi) zöme nem mezőgazdasági jellegű (de sokszor ilyen területet von ki a művelésből), míg a valóban mezőgazdasági beruházások zöme régóta mezőgazdasági hasznosítású ingatlanokhoz köthető.
- ♦ A gazdálkodás hosszú távú tervezhetősége érdekében nem szabad korlátlan folyást engedni a mezőgazdasági ingatlanok értékesítésének, a gazdálkodóknak legalább minimális garanciákra van szükségük, hogy a társadalom érdekében dolgozhassanak, míg ez spekulatív környezetben nem lehetséges.
- ♦ A fiatal gazdálkodók messzemenően számítanak a földalapokra, azaz a SAFER-ekre,[6] hogy a jövőben is elérhető áron jussanak hozzá a megélhetésüket biztosító mezőgazdasági ingatlanokhoz, szükségét látják annak, hogy ezek a szervezetek a földárakat kordában tartsák.

A valóban komoly társadalmi-szociális feszültségeket generáló periurbánus zónákban klasszikus feszültségforrás a gazdálkodók és a „kitelepültek” között az, hogy a városi életvitelt megcsömörlött kiköltöző nem képes elviselni a szomszédságában élő és dolgozó gazdálkodó napi rendszeres tevékenységével járó „környezetterhelést”. A gazdálkodók ezért egyre határozottabban várják, hogy a periurbánus zónákba vagy a kifejezetten mezőgazdasági övezetekbe csak olyanok települhessenek át, akik elfogadják a vidéki élet rendszeres velejárójaként a mezőgazdasági tevékenység kísérő jelenségeit.

A DATAR[7] (a francia miniszterelnöki hivatal alá tartozó területfejlesztési hivatal) a 2020-as év vidéki Franciaországának víziójáról.[8] készített egy tanulmányt, ami részletesen elemzi a már vázolt jelenségeket és azok lehetséges hatását a vidék jövendő életére. Tavaly szeptember 3-án Jean-Pierre Raffarin miniszterelnök vezetésével összeült a vidékfejlesztésben érintett miniszterek tanácsa,[9] hogy megvitassa és elemezze az említett tanulmányt. A francia vidék ugyanis nem jellemezhető többé általános elvándorlással. Bár a vidéki Franciaország természetes szaporulata 1990 óta már negatív – azaz a vidéki lakosságnak 160 ezer fővel kellett volna csökkennie – a mérleg mégis több mint 400 ezres bővülés. Azaz a települések 60%-át érintő, nagyon jelentős kitelepülési hullámmal állunk szemben, ami mögött az 1992 óta magánházak építésére felhasznált 33 ezer hektár vala-

[4] www.fnsea.fr
[5] www.apca.chambagri.fr
[6] www.safer.fr
[7] www.datar.gouv.fr
[8] A *Quelle France rurale pour 2020? Contribution à une nouvelle politique de développement rural durable* c. anyag a DATAR honlapjáról *.pdf formátumban letölthető a „Dossiers” menüpont „Rural” témakörére kattintva
[9] CIADT – Comité interministériel d'aménagement et du développement du territoire

mikori termőföldet találunk. Ez a folyamat nem érint egyformán minden megyét, különösen terhelt pl. Dordogne, Lot és Hérault megye. Egyébként 1962–1999 között a periurbánus zónák népessége 70%-kal nőtt, és ami külön gond, hogy ezt nem követte a megfelelő közszolgálati hálózat kiépülése. Az említett tanulmány az utóbbi évek jelenségei alapján három új kategóriába sorolja a francia településeket-területeket:

1. „les campagnes de villes" – azaz a nagyobb városok körül kialakuló új lakóövezetek, ahol a helyi lakosság (főleg gazdálkodók) és a kiköltözők közötti konfliktusok egyre gyakoribbak,
2. „les campagnes les plus fragiles" – azaz a legsérülékenyebb vidéki területek, ahol széleskörű társadalmi összefogás szükséges az egyensúly megőrzése érdekében és
3. „les nouvelles campagnes" – azaz azok az övezetek, ahol az újonnan elindult gazdasági fejlődést mindenképpen támogatni kell.

Mindezek arra világítanak rá, hogy össztársadalmi érdekből olyan rendezési programokat kell megalkotni, melyek biztosítják a mezőgazdasági termelés hosszú távú érdekeit mind a közvetlen termelés, mind a birtokrendezés, a környezetvédelem és a falusi turizmus, az aktív pihenés szempontjából. Ha ez nem történik meg, a vidék egy része gazdátlanná válik, és ezekben az övezetekben megszűnik a mezőgazdasági termelés, ami a társadalom egy tagjának sem lehet érdeke.

Nem véletlen, hogy korábbi nyilatkozataiban a szakminiszter már jelezte: a jelen kormányzati ciklus egyik legfontosabb törekvése, hogy a francia mezőgazdaságot alapjaiban meghatározó nagy orientációs törvényeket – melyeket 30–40 évvel ezelőtt hoztak meg – újratárgyalják, modernizálják vagy éppen teljesen újakat alkossanak helyettük. A 60-as évekből származik a jelenleg is érvényes mezőgazdasági modernizációs törvény is, mely helyett az idei évben új fog születni, ugyanúgy, mint ahogy a januárban első olvasatban a Nemzetgyűlés elé került a már tavalyra megígért új loi rurale, amely az idén fel fogja váltani „elődjét". A törvénytervezet elkészítését közel másfél éves, széles társadalmi vita is megelőzte.

Az új törvény megalkotásának külön aktualitást adnak az utóbbi évek történései:

- az urbanizációs elemek az ország területének már 41%-án dominánsnak tekinthetők, és a térhódításuk gyorsuló ütemben nő,
- a franciák 80%-a az ország 20%-án lakik,
- egyre gyakoribbak a területhasználattal kapcsolatos konfliktusok, az ország területének már 8%-a beépített,
- 1990 és 1999 között a városi környezet 10%-kal, a periurbánus zónák 50%-kal nőttek, a legelők 25%-a tűnt el 1970 óta,
- 2002-ben a földárak 11%-kal nőttek,
- már csak bő 500 ezer gazdálkodó van az országban, minden 4 gazdálkodást abbahagyóra csak egy fiatal pályakezdő gazdálkodó jut,
- a gazdaságoknak már 40%-a található periurbánus zónában,
- minden évben 60 ezer hektár természeti terület kerül át az épített környezetbe, ennek fele nagyon jó minőségű szántó (volt),
- 1992 és 2000 között évente 10%-kal nőtt az aszfalttal és betonnal burkolt területek aránya.

A tervezet[10] igyekszik választ adni a három fő típusba sorolható területek mindegyikének hosszú távú fejlesztési elképzeléseire, ami természetesen más a ritkán lakott, kifejezetten mezőgazdasági dominanciájú vidékek esetében, más a nagyon erős demográfiai növekedéssel jellemezhető vidékek, és szintén más a periurbánus zónák esetében. A munkahelyteremtés ösztönzése, a lakásépítés- és felújítás támogatása, a vidéki területeken működő (köz)szolgáltatások fejlesztése egyaránt prioritást élvez a törvénytervezetben, akárcsak a nedves élőhelyek megtartása és a mindenki számára élhető periurbánus zónák kialakítása. Szintén fontos elem a hegyvidéki területek mezőgazdaságának és a legeltetéses állattartás feltételrendszerének javítása, a fiatal gazdák kiemelt támogatása. A kormány elő kívánja segíteni a túlságosan szétaprózott magánerdő-tulajdonok egyesítését a jobb művelhetőség és hasznosítás érdekében, továbbá kedvezni kíván az energiaerdők telepítésének. Külön probléma a vidéki ingatlanok állapota és a bérelhető ingatlanok alacsony száma. Számos más pénzügyi könnyítéssel kívánják elérni, hogy az épített és természetes környezet összhangja javuljon, a környezetvédelem szempontjai jobban érvényesüljenek, emelkedjen a vidéki lakosság életszínvonala. Tudni kell, hogy a francia gazdáknak juttatandó mezőgazdasági támogatások 85%-a ún. „első pilléres" támogatás, a fennmaradó rész a „második pillérbe" tartozik, azaz vidékfejlesztési célokat szolgál, ami 2006 után még hangsúlyosabbá válik az első pillér rovására. A hivatalos álláspont szerint az 1992-es reform egyik legnagyobb eredménye, hogy a támogatásokat egyre inkább a vidékfejlesztés felé orientálta – ezt kell követniük az új tagoknak is. (A francia mezőgazdaság évente

[10] Az új loi rurale-lal kapcsolatos tervezetek, sajtóanyagok megtalálhatóak a francia minisztérium honlapjának „Aktualitások" rovatában, a honlapról kiindulva

16 milliárd (Mrd) euró körüli összeggel számolhat, ebből 10 Mrd érkezik Brüsszelből, 5 Mrd a nemzeti költségvetésből, 1 Mrd pedig a regionális önkormányzatoktól.)

A gazdálkodói tevékenység adaptálása a megváltozott társadalmi és gazdasági feltételrendszerhez, alternatív bevételi források

A múlt év a természeti katasztrófák éve volt Franciaországban. A tavaszi fagyhullám és az aszály nyomán szinte az ország egész területét mezőgazdaság szempontjából természeti katasztrófa sújtotta területnek nyilvánították. A francia mezőgazdasági termelés 2003-ban mennyiségben 8,6%-kal volt kevesebb, mint egy évvel korábban, és a hozzáadott-érték növekedése is visszaesést mutatott (-4,8%), amit nem kompenzált az előző évinél 34,9%-kal nagyobb összegű támogatás (2,6 milliárd euró, szemben a 2002. évi 1,9 milliárd euróval) sem. Csak a kedvezőtlen időjárás okozta veszteségek csökkentésére 662 millió euró került kifizetésre, és a katasztrófa sújtotta területként elismert megyékben a mezőgazdasági ingatlanok adója is jelentősen mérséklődött, csökkentek a kamatterhek, és változatlanok maradtak a bérleti díjak. Mindez azt eredményezte, hogy tavaly a gazdaságok nettó jövedelme 3,3%-kal maradt el az egy évvel korábbi szinttől. Ezekből is kitűnik, hogy a gazdálkodók és családjuk számára létkérdés, hogy miként tudnak a gazdasági és társadalmi feltételrendszerhez alkalmazkodni, megválasztani azokat az alap- vagy kiegészítő tevékenységeket, amelyekkel az általánosságban csökkenő jövedelmezőség ellenére biztosítható a családok eddig elért életszínvonala, vállalható a vidéki élet és a helybenmaradás. **Ezt segítheti a vidéki turizmus és tanyasi vendéglátás, a földrajzi eredetvédelemmel ellátott és magas hozzáadott értéket képviselő élelmiszerek előállítása, a közvetlen termelői értékesítés arányának növelése, különlegességek termelése vagy ezek ötvözése a klasszikus mezőgazdasági termeléssel – azaz a több lábon állás.**

Tagadhatatlan, hogy az eddigi mezőgazdasági modell bizonyos szintű válságba került, melyet a sorozatos és állandó ágazati krízishelyzetek jellemeznek Franciaországban. Ennek hatásai alól csak azok tudják többé-kevésbé kivonni magukat, akik igyekeznek mást, az adott régióra, esetleg megyére nem vagy csak alig jellemző tevékenységet végezni és a lehető legjobb piaci lehetőségeket megtalálni. Egyik lehetséges kiút a falusi turizmus számos lehetőségei egyikének megragadása és fejlesztése.

A vidéki vagy falusi turizmusnak mint kikapcsolódási formának is természetesen több formáját ismerjük. Legdrágább, csak a tehetősebbek számára elérhetőek az ún. „Logis de France"-ok,[11] ahol hangulatos vidéki kúriákban kialakított magas komfortfokozatú szálláshelyeken pihenhet a vendég. A gazdálkodókhoz sokkal közelebb álló ún. „Gites de France"[12] lényege, hogy a tulajdonosok teljes házakat adnak ki rendszerint a gazdaságok közelében, ahol a vendégek vásárolhatnak a gazdaság termékeiből, és térítés ellenében akár ott is étkezhetnek. A legközelebbi kapcsolatot a gazdálkodás és a városi élet között az ún. „Ferme auberge – Bienvenue a la ferme"[13] (Isten hozta a gazdaságban) mozgalom jelenti. Ebben a kategóriában több jó elkülöníthető szolgáltatással találkozhatunk, mindegyik esetben nagyon szigorúan meghatározott feltételrendszerrel és más-más logóval, amit a gazdaság bejáratán kifüggesztve meg is találunk.

Az 574 **ferme auberge** (falusi vendégfogadó) mindegyike kötelezően hagyományos ízeket, tradicionális és az adott tájegységre jellemző ételeket – sok esetben szállást is – kínál, melyekhez az alapanyagot döntően az adott gazdaságban kell előállítani. A 200 „akkreditált" **goűter à la ferme** gazdaság sajátossága abban rejlik, hogy az ide látogató megkóstolhatja és megvásárolhatja annak termékeit. A 2154 közvetlen értékesítési ponton az adott gazdaság termékeit, francia kifejezéssel **produits de la ferme** kínálják a termelők. A 229 **fermes équestres** azaz lovasfarm nem szorul magyarázatra. Felnőttek és diákok térítés ellenében látogatást tehetnek az ún. bemutató farmok egyikén – a legtöbb ilyen farm a tanfelügyelet által is akkreditált. A 425 **fermes de découverte** betekintést enged a farmok mindennapjaiba, az ott folyó munkákba, megismertet azok természeti, gazdasági és humán környezetével.

A vidéki élet iránt fogékony vadászokat nyolc gazdaságban fogadják, ez az ún. **la chasse à la ferme.** Ha huzamosabb időre szeretne a turista vidéki környezetben pihenni, a 334 **fermes de séjour** szállást, étkezést és kikapcsolódási lehetőségeket kínál. A 472 **campings en ferme d'accueil** kempinglehetőséget biztosít a farmon az épületegyüttes közelében.

Csak a termelő és a fogyasztó közötti közvetlen kontaktus megteremtésére és a helyi termékek megismerésére szolgál az ún. **termelői piacok megszervezése,** melyet a legtöbb megyében a megyei agrárkamara vállal fel valamilyen szinten. A piacokat egy előre megszervezett vásárnaptár szerint rendezik

11 http://www.logis-de-france.fr/fr/index.htm
12 http://www.gites-de-france.fr/fr/index.htm, romániai megfelelője az Asociaţia Naţionala de Turism Rural, Ecologic si Cultural http://www.antrec.ro/, magyarországi megfelelője pedig a Falusi és Agroturizmus Országos Szövetsége
13 http://www.bienvenue-a-la-ferme.com/

meg, sok esetben helyi rendezvényekhez is igazítva, de többékevésbé állandó napon. Ellentétben a városi piacoktól, ahol kereskedők kínálják egyébként nagyon élvezetes módon a nagybani piacról származó termékeket, itt a látogató valóban első kézből vásárolhatja meg a friss zöldséget, gyümölcsöt, húst, sajtot éppúgy, mint a farmokon feldolgozott termékeket: befőtteket, édességeket, stb. Másik lehetőség az ún. **„szedd magad"** értékesítési formára berendezkedett gazdaságok működtetése elsősorban a nagyobb agglomerációk viszonylagos közelségében.

A napi élelmiszerek beszerzésében a termelői árakat letörő közvetítő hálózat kiépülésének hatása alól csak megfelelő stratégiával lehet kibújni. Nagyon sok gazdaság a jelenlegi közgazdasági környezetben a minimális nyereség és a ráfizetés határán egyensúlyozik, és aki nem akar állandó létbizonytalanságban élni, az két lehetőség közül választhat. Vagy felhagy a gazdálkodással, vagy igyekszik mást, a vidékre nem jellemzőt csinálni. Így tett az a gazdálkodó is, aki Seine-et-Marne megyében átállt az itt ritka minőségi húsmarhatartásra és a falusi turizmusra, ami Párizs közelsége miatt igen jó. Az állományt saját termelésű takarmánnyal hizlalja, maga végzi a szelekciót, a hús egyik részét a vendégek, másik részét a helyi hentesen keresztül a környező lakosok fogyasztják el. Egyre inkább rákényszerül a közvetlen értékesítésre is, ami azt jelenti, hogy az általa hizlalt állatot az erre kijelölt vágóhídon levágatja, majd a bontást és csontozást végző „laboratórium" a húst vákuumfóliába kicsomagolja. A minőségi húst igénylő, de az árra érzékeny vevők a megrendelt árut vagy a farmon veszik át a termelő saját hűtőkamrájából, vagy a bontótól közvetlenül egy hűtőkocsi szállítja a húst a megrendelőkhöz. Sajnos ezzel nem a nagykereskedelmi láncoknak, hanem a vele partneri viszonyban álló falusi henteseknek teremt konkurenciát.

Mindenképpen szólni kell a biogazdálkodásról, ami mind a folyamatosan növekvő belső piac, mind az agrár-környezetvédelem és a fenntartható fejlődés szempontjából nagyon komoly jelentőséggel bír az egész társadalom, illetve közvetlenül a vidék esetében. Egyszerre ad választ a területhasználattal, foglalkoztatással, területfejlesztéssel, a források fenntartható felhasználásával, a környezetvédelemmel és a biodiverzitás megőrzésével kapcsolatos kérdésekre. E téren a francia szakminiszter a következőket rendelte el idén tavasszal.

Pénzügyi tekintetben:

– a fenntartható mezőgazdasági fejlődéssel kapcsolatos nemzeti boríték 13%-át, azaz öt év alatt 50 millió eurót a biogazdálkodásra való átállás támogatására fordítják,

– a következő vidékfejlesztési tervbe ezen felül egy kiegészítő támogatást fognak beiktatni, ha nem lesz ilyen jellegű egységes uniós szabályozás,

– a régió-állam keretszerződés alapján három év alatt 10,8 millió euró támogatást kapnak a termeléssel és feldolgozással foglalkozó gazdaságok, vállalkozások,

– a Bio Ügynökség (Agence Bio) támogatását 12%-kal 1,1 millió euróra emelik.

A közvélemény jobb tájékoztatására, reklámtevékenységre:

– összesen 4,5 millió euró fordítható 3 év alatt – ezt az összeget Brüsszel, a francia állam és a szakma közösen biztosítják. Az uniós mellett az eddig is használt nemzeti AB logó a jövőben is használható lesz, mégpedig a szabályozásnak megfelelő importált termékeken is.

Oktatási és kutatási téren:

– a szakoktatásban oktatott tárgy lesz a biogazdálkodás,

– a biotermesztésre szakosodott alkalmazott kutatási intézet (ITAB) munkáját a jövőben egy, az alapkutatással, az alkalmazott kutatással, valamint szántóföldi kísérletekkel foglalkozó intézetek által felállított tudományos testület segíti.

A szakmai szervezeteket és piackutatást illetően:

– az Agence Bio egyes irodái tevékenységét összehangolják a szakmaközi egyeztetésre, külső kommunikációra és az országos biogazdálkodás-elemző, elsősorban közgazdasági jellegű központ felállítására,

– a szakmaközi szervezeteknek biogazdálkodással foglalkozó szekciókat kell létrehozniuk. Ennek kötelező erejű törvényi hátterét a parlament a vidékfejlesztési törvénybe be fogja illeszteni.

Végül, de nem utolsósorban nagyon fontos kitörési pontot jelenthetnek a földrajzi eredetvédelemmel ellátott termékek. A leginkább az EU déli országaiban elterjedt, a fogyasztói elvárásoknak és a legszigorúbb minőségi követelményeknek egyaránt megfelelő AOP[14]- és IGP[15]-termékek kialakításának létjogosultságát az európai tendencia is igazolja. 2003 decemberéig uniós szinten 379 AOP-terméket ismert el Brüsszel, további 247-et az IGP és 19-et az STG[16] kategóriában. Ehhez majd' 1500 földrajzi eredetvédett bor társul. A bejelentések több mint 80%-át hagyományosan híres gasztronómiával rendelkező országok – Franciaország, Olaszország, Portugália, Görögország és Spanyolország – tették. *Franciaországban a gazdálkodók mintegy egynegyede foglalkozik ilyen termékek előállításával – jövedelmük legnagyobb*

[14] Appellation d'Origine Protégée, angol megfeleloje: PDO - Protected Designation of Origin
[15] Indication Géographique Protégée, angol megfeleloje: PGI, azaz Protected Geographical Indication
[16] Spécialité Traditionnelle Garantie, angol megfeleloje: TSG - Traditional Speciality Guaranted